

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

Folyóiratolvasó
KÖNYVTÁR
HÁZA

2017/09

Szabolcsiné Orosz Hajnalka

Az igazi hívószó

30 éves az IDŐVONAT Olvasótábor

Több mint 35 éves könyvtárosi múlttal a hátam mögött, nap mint nap találkozom a könyvtár, illetve a könyvtárosi hivatás gondjaival és örömeivel, s igazi testi-lelki „töltődést” jelentő sikereivel is. Munkámban, az évek során megélt sok-sok pozitív közösségi élmény között, van egy számomra is meghatározó: az 1988-2016 között működő IDŐVONAT Olvasótáborok tematikáinak kidolgozása, a táborok szervezése és eredményes lebonyolítása. A 2017-ben harmincadik évfordulóját ünneplő programsorozat rengeteg élményt, szakmai sikert és örömet jelentett, s életem több mint felében folyamatosan és aktívan jelen volt.

Jelen cikk apropója éppen ez a 30. évforduló, illetve az ennek kapcsán szervezett „IDŐVONAT” Nemzetközi Jubileumi Hétvége program, amelyet a pécsi Csorba Győző Könyvtár IDŐVONAT Olvasótábor Alapítványa rendezett meg a Baranya Megyei Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány sikondai táborában, 2017. július 1-2-án.

A találkozót megelőzte egy 30 napos közösségi oldalon zajló játék is, az Idővonat Olvasótábor Alapítvány facebook oldalán¹, amelynek során mindennap egy-egy régi tábori emlék, mozzanat, játék, fotó vagy éppen videó megosztásával hívták fel a szervezők a régi táborozók figyelmét a jubileumi eseményre. Itt derült ki, hogy sajnos a régi táborozók közül már sokan külföldön élnek, ott dolgoznak, vagy már családot is alapítottak új hazájukban.

A sikondai hétvégére azokat a volt „idővonatosokat” vártuk elsősorban, akik egykor – gyermekként, kiscsoportvezetőként – velünk táboroztak. A rendezvényre 21 fő régi táboros (van, aki már gyermekkel jött el) érkezett meg, de – a modern technikának köszönhetően – nagyon sokan élőben (külföldön, Budapesten stb.) kísérték végig az eseményeket. A határon túlról, Horvátországból és Szlovákiából jöttek el a régi „idővonatosok”.

A Nemzetközi „IDŐVONAT” Jubileumi Hétvége résztvevői

A találkozó első napja délelőttjének fontos eseménye volt az ún. rendhagyó tábornyitó, amelyen mindenki elmesélte, hogy jelenlegi életében (a jelenlévők többsége már a 30 év fölötti fiatal felnőtt életét éli) hol tart, s mi történt vele a közös táborozások óta. Nagyon jó volt hallani mindenki személyes történetét, számomra külön élmény volt, hogy az „idővonatosként” megismert gyermekek milyen felnőtté váltak, s hogyan élik a mai korban életüket. A megható sztorikat is felidéző eseményen szinte mindannyian szeretettel emlékeztek a régi, táboros időkre, a sikondai helyszínre, a csoportfeladatokra, a közösségre, az élményekre...

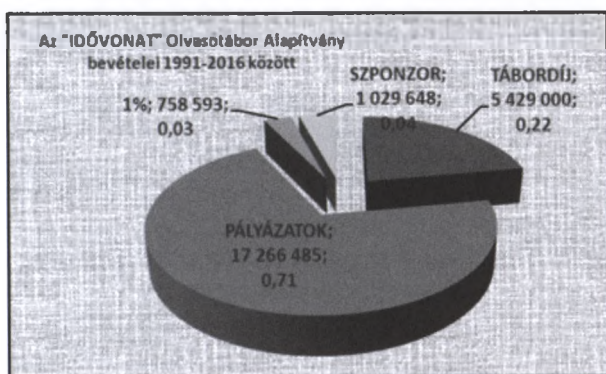
A kötetlen beszélgetést egy visszatekintő prezentáció és infografika is zárta, amelyet Laufer Péter², Szabolcsi Marcell³ és jómagam állítottunk össze a táborozások dokumentumai alapján. Ebből az előadásból idézek részleteket a következőkben...

Adatok és érdekességek az „IDŐVONAT” táborokról

Az „IDŐVONAT” Olvasótábor „anyaintézménye” a Baranya Megyei Könyvtár⁴ már a 70-es évek elején csatlakozott – a főként írók, költők által elindított – olvasótábori mozgalomhoz. Én először 1984-ben vettem részt – az akkori Baranya Megyei Könyvtár Hálózati Osztálya iskolai könyvtárakért felelős munkatársaként – a siklós-harkányi: „Nézz, Láss, Kérdezz... olvasótáborban, mely programjának összeállításában is közreműködtem. 1988-ban vezettem először önállóan olvasótáborot; a könyvtár akkori vezetője, Dr. Román Lászlóné igazgató megtisztelő felkérésére. 1988-2016 között minden évben szerveztem olvasótáborokat IDŐVONAT Olvasótábor néven. Az olvasótábor gazdálkodásával kapcsolatos feladatokat – 1988-1990 között – a Baranya Megyei Könyvtár Gazdasági Osztálya látta el. A könyvtár 1991. február 28-ával – az 1990. évi nyertes pályázatokból megmaradt 76 000 forinttal – hozta létre az IDŐVONAT Olvasótábor Alapítványt, melyet 1998. december 16-tól közhasznú alapítványként jegyez a Baranya Megyei Bíróság.⁵

Míg az első táborok éves költségeit 5-10 támogatáskérő levéllel szinte biztosan elő lehetett teremteni, addig az 1990 évek elejétől, az esetleges pályázati források miatt, a tábor megvalósítása előre nehezen tervezhetővé vált, s állandó pénzügyi bizonytalanságot

teremtett a szervezőmunkában. Az évek során benyújtott több mint 450 pályázat mintegy 40 százaléka nyert különféle mértékű támogatást. A tábor megrendezésének költsége a legmagasabb 2005-ben volt: 2 148 696 Ft-os összeggel, s ebben a táborban volt a legtöbb résztvevő is, 83 fő. Érdekes adat, hogy az olvasótáborok megvalósításának mindössze 22 %-át fedezték a befizetett tábordíjak. Ennek az volt az oka, hogy a táborba jelentkezőknél feltétel volt az ún. kulturális, települési vagy szociális hátrány, melynek megfelelően csak a költségek töredékét fizették tábordíjként a résztvevők. Fontos megjegyzés, hogy a határon túli vendégek (tanulók, kísérők) táboroztatási költségeit (szállás és étkezés) minden esetben átvállalta az alapítvány. Az alapítvány munkatársainak, a tábor szervezőinek önkéntes és áldozatos munkáját dicséri egyrészt a nyertes pályázatokból és szponzoroktól befolyt közel 18,3 millió elnyert támogatás, másrészt a folyamatosan, évről-évre sikerrel megvalósuló táborozások. Az alapítvány bevételeit összegző grafikon jól prezentálja a táborozások költségeinek megoszlását.

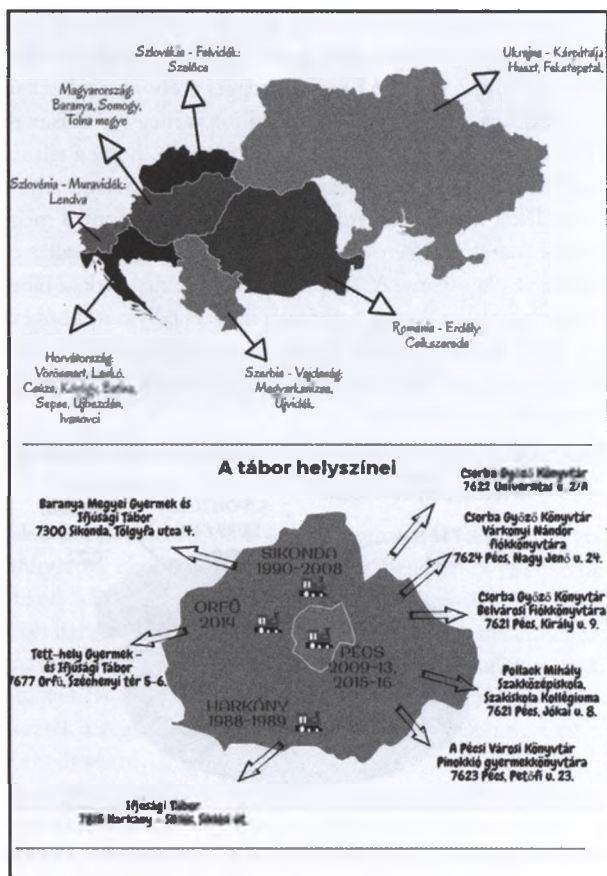

A táborok tematikai alapvetően művelődéstörténeti ismeretekre és drámapedagógiára épültek. Az olvasótáborok időtartamukat és jellegüket tekintve két nagy csoportra oszthatók:

1. „IDŐVONAT” négyéves, történelmi korszakokra épülő, bentlakásos táborok (1988-2007);
2. „IDŐVONAT” egyéves kulturális, történelmi tematikára épülő, bentlakásos és napközi jellegű táborok (2008-2016).

Ahogy a következő infografikán látható, a képzeletbeli „IDŐVONAT” utasai egyrészt hátrányos helyzetű Baranya megyei, másrészt határon túliak – első négy évben csak horvátországi –, a második turnustól erdélyi, kárpátaljai, szlovákiai, szlovéniai és vajdasági magyar általános iskoláskorú diákok voltak. Az évtizedek alatt összesen 1945 főt táboroztattunk, ennek 82,3 %-a volt az általános iskoláskorú résztvevő és 17,7 %-a a kiscsoportvezető, pedagógus, könyvtáros, kísérőtanár.

Az „idővonatozás” mindenképpen eltért az iskolai tanóráktól, hiszen a gyerekek a táborozások alatt a tábori könyvtár segítségével, a feladatok játékos, ötletes megoldásával a nagy történelmi korok komplex művelődéstörténetével ismerkedtek meg. A közös játszva tanulás a legnagyobb élményt a határon túli magyar tanulóknak jelentette, mert a magyar és egyetemes történelem egészen új szempontú megközelítése mellett, a saját anyanyelvükön ismerhették meg a történelmi összefüggéseket.

A 1. ponthoz tartozó IDŐVONAT táborok: négyéves turnusokból álló, művelődés-történelmi sorozatot jelentettek, melyekben a gyerekek minden évben egy-egy nagy történelmi korszakba utazhattak vissza.

- ⇒ Első év: Óskor, Ókor;
- ⇒ második év: Középkor;
- ⇒ harmadik év: Újkor;
- ⇒ negyedik év: Legújabbkor, Modernkor.

A táborozások előkészítése mindig a következő szempontok szerint történt:

1. Tíz, a korszakhoz és a gyermekek életkori sajátosságaihoz illő szak- és szépirodalmi mű elolvasása.
2. A korszakhoz kapcsolódó pályázat hirdetése. A legjobb pályázók 50 %-os kedvezményű táborozást nyerhettek. A pályázatot – a helyi médiában – mindig az első negyedév végéig írtuk ki.
3. A táborba jelentkezőktől bemutatkozó levelet is kértünk.
(Az osztályfőnök, illetve a gondviselő ajánlásával.)

Az „IDŐVONAT” Olvasónapközi résztvevői a Bóbita Bábszínházban

Tábori tematikáinkhoz – mindig az adott korszakon belül – kérdéscsoportokat és mini bibliográfiákat állítottunk össze. Ezeket sokszorosítottuk, s minden táborozó megkapta. Azzal is próbáltuk érdekessé tenni művelődéstörténeti alapokon nyugvó programsorozatunkat, hogy a gyerekek a téma (korszak) feldolgozását, illetve a foglalkozásvezetőt a csoportfoglalkozást megelőző napon húzták ki. Délelőttönként általában 5 csoporttal dolgoztunk (éves átlagban 45-50 tanulót táboroztattunk), a tanulók így – habár mindig más-más jellegű feladatot oldottak meg – a saját munkájuk, valamint a többiek bemutatói alapján mégis átfogó képet kaptak az egyes témákról.

A feladatok megoldását a gyerekek önálló munkájára építettük: a könyvek, a tábor-könyvtár alkotó használatára készítettük őket. A feldolgozást a tanulók színesíthették tárgyakkal, jelmezekkel, irodalmi részletek eljátszásával. A napi szellemi munka feloldásaként, délutánonként a kézügyességet és az ötletességet próbára tevő tevékenységeket / pl. barlangrajz-készítés, ex libris alkotás, gyertyaöntés, árnyképfestés, zenei, történelmi és színházi vetélkedők stb. / és sporttevékenységeket /többfordulós „IDŐVONAT” olimpia/ is terveztünk. Késő délutánonként és esténként pedig mindig az adott korhoz kapcsolódó előadás-sorozatok / fegyvertörténeti, divattörténeti, zenetörténeti, csillagászati / rendeztünk, de mindig volt zenés-táncos összejövetel és jelmezes party is.

Összesen öt korszakos IDŐVONAT (5x4 év=20 év) programsorozat valósult meg 2007-ig. E táborok legfontosabb célkitűzése a kezdetektől az volt, hogy formálja a gyerekek történelemszemléletét. A résztvevő tanulók a négy táborozás során olyan társadalmi-gazdasági, természettudományos és művelődéstörténeti összefüggésekkel ismerkedhettek meg, amelyek felfedezésére a feszített ütemű általános iskolai tanulmányaik során nem volt lehetőségük. A kultúrtörténeti elemeket tartalmazó projekt elsősorban azok számára nyújthatott maradandó élményeket, akik a legtöbb (három, négy) alkalommal vettek részt a táborokban. Az olvasótáborokban való minél többszöri részvétel emellett fontos közösségformáló erővel bírt, mert a 10 napos „közös élet”, az állandó együttlét és a közösségi élmények cselekvő megélése meghatározó eleme volt e fiatalok életszemlélete, másokhoz való viszonya alakításának is.

Jelmezes csoportkép Sikondán

A 2. ponthoz tartozó, s 2008-2016 közötti IDŐVONAT táborokban is megmaradt az „idővonatosság” szellemisége, illetve a megszokott metódus (pl. kiscsoportos foglalkozás, helyzet- és szituációs gyakorlatok stb.). Ezen táborok közül is azok az olvasótáborok voltak eredményesebbek, amelyeknél a nap teljes 24 óráját együtt töltötték a résztvevő tanulók és a kiscsoportvezetők. Az ebben az időszakban megvalósuló programok egyéves tematikára épültek, s maximum 7 naposak voltak. A táborozások továbbra is egyetemes és magyar kultúrtörténet vagy országos kiemelt témakörök, események köré szerveződtek.

Témakörök:

- 2008 Reneszánsz lángelmék nyomában
- 2009 Nézz, Láss, Olvass!!!
- 2010 Pécs2010 – EKF = Emléktábor a Kétezer éves Fővárosban
- 2011 „Képzlet és valóság” - az alkímistáktól a vámpíroktól Pécsen és Baranyában...
- 2012 Olimpiák régen és ma
- 2013 Az Európai Unió és a Polgárok Európai Éve
- 2014 Mesekereső az „IDŐVONATON”
- 2015 Kalandozás az Őskor és az Ókor világában
- 2016 „Rejtett kincsek nyomában”

Ha folyamatosan táboroztunk volna: összesen több mint 8 hónapig, 249 napig, 5976 óráig, 358 560 percig tartott volna az IDŐVONAT Olvasótábor. Ebben a számításban azonban nincsenek benne a pályázatok írásával, az előkészületekkel, a tervezéssel, a tábori eszközök beszerzésével, majd a táborozás utáni rendrakással, elszámolásokkal, köszönő levelek írásával stb. töltött idők.

Valamennyi IDŐVONAT Olvasótábor alapvető célja volt a komplex művelődéstörténeti ismeretek nyújtása, a gyerekek történelemszemléletének formálása, valamint az iskolában megtanultak kiegészítése. Mindez természetesen nagyon játékosan, életszerűen, a gyerekek életkorának megfelelően történik. Ez jelentette egyben a legfontosabb nevelési célt is, amelynek formái a következők voltak:

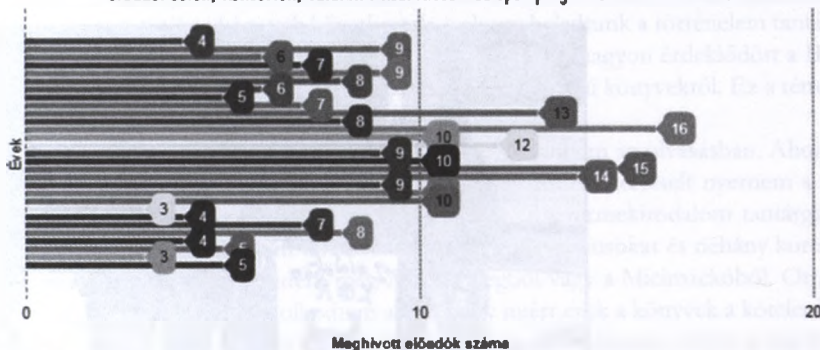
1. kiscsoportos foglalkozások (8-10 fő);
2. manuális tevékenységek (rajzolás, festés, sporttevékenységek);
3. játékoság, a résztvevők ötleteinek, kreatív gondolkodásának felhasználása (a felnőtt segítők csak irányítják a munkát, illetve szaktanácsot adhatnak a konkrét helyzetekben);
4. a munka rendszeres ellenőrzése, tapasztalatok cseréje;
5. a tanulságok-következtetések megfogalmazása, (a 4-5) pontban megfogalmazottakat segítük: „Fogalommagyarázat” és a „Sommázás”, ami a napi felkészülések, bemutatók összegzését jelenti.

Egy tipikus tábori napon – úgy, hogy észre sem vették – több mint 3 órát töltöttek el azzal a résztvevők, hogy fejlesszék ismereteiket, tudásukat, hogy használjanak olyan könyveket, amelyeket egyébként kézbe sem vennének, hogy kommunikációjuk, emberi viszonyaik, tapasztalataik gazdagodjanak...

Mindkét időszak táborozásainak kiemelkedő eseménye volt a napi kiscsoportos foglalkozás. E foglalkozások azonban nemcsak az adott témához kapcsolódóan zajlottak, hanem a nap legfontosabb eseményeként élték meg a résztvevők; mindig más-más kiscsoportvezető irányítása alatt. A napi csoportbemutatókról (itt mutatták be, játszották el a gyerekek az adott témához kapcsolódó jelenetüket, amelyhez saját maguk készítettek jelmezeket) videófelvétel is készült, amelyet esténként visszánéztünk a gyerekekkel együtt. A táborokban természetesen verseny is zajlott, amelynek „igazságos” állását a delegált csoportképviselők szavazataikkal is befolyásolhatták.

Az 1988-2016 közötti időszakban, kb. 758 ilyen „kiselőadást” készitettek el a gyermekek és a kiscsoportvezetők együtt. A táborozások során az „idővonatos” résztvevők 284 kiegészítő programon is részt vehettek. Voltak író-olvasó találkozók, művelődéstörténeti és ismeretterjesztő előadások, kreatív foglalkozások, csillagászati előadások, sportprogramok, filmvetítések, népi és társastáncok, akadályversenyek stb. A következő táblázat a meghívott előadók egy részét sorolja fel:

A meghívottak a nyári táborokban több mint 284 előadásban, ismeretterjesztő programon, író-olvasó találkozókn, előadói esten, koncerten, valamint kézműves - és sportprogramokon vehettek részt.

Vendégelőadók voltak: - többek között - Kálcs Rozália mesemondó, Tóth Tibor író, Perczel Zoltán zenész, író, Horváth Viktor író, Mihás Károly író, Deme Boglárka, Balóc, Hóma Anna zenész, Csontos János dalszerző, Zsombori Ottó színművész, Cs. Gyula Péter, a PTM TTK egyetemi tanára, Nagy Malajka Anna, csillagász, Bódogyi Edit, Selymes Katalin, Ungar Péter, Marozsot Lovász, N. Szabó Sándor, Béknyó Gábor, Hóga Hanna színművész, dr. Várnai Ferenc zenész, Füzesi zenepedagógus, Nagy Benedek András humorista, a Székelyföld Egyesülete, Lovasi András énekes-zeneszerző (Kispál és a Borz), Szilgyi János Éva lelkészhölgy, Füzesi Ferenc állományos és kiegészítő előadó, Kocsor László kultúrpolitikus, Fügere Ede énekes-gitáros, Világi András énekes, hangszerkészítő, Gálbor Anna, a Művészi Társaság elnöke, ill. a helyi lakosság és kultúrpolitikusok jóvoltából.

Ha visszatekintek az elmúlt 30 évre, IDŐVONAT táboraink mindenkori legfontosabb eleme az időszakos folyamatos együttlétben megélt közösségi élmény és a játék/dramajáték volt. Ezt fogalmazta meg – mintegy az IDŐVONAT táborok hitvallásaként – a színművész, Latinovits Zoltán is:

„A játék ősi emberi tulajdonság. A gyermek játszik. Elhiszi, hogy katona vagy pilóta, hadvezér vagy fogoly, szegény vagy gazdag... A játékban van valami legyőzhetetlen. Állandóan újramezklődő és folytatódó. A játék időn kívüli. Nemzetközi. Osztályon kívüli... A játék közös... Az együtt járszók közösséget alkotnak... A madarak röptében, a halak fickándozásában, a lepkék kergetőzésében... a szelek forgásában, a patakok rohanásában, a felhő futásában, a fák táncában, bogarak zümmögésében... a színekben, ízekben, illatokban... nem az örök játékot, játékelemeket érzi az ember?!”⁶

Miért gondolom, hogy az IDŐVONAT Olvasótábor igazi hívószó? Nemcsak azért, mert ezt írta az IDŐVONAT Nemzetközi Jubileumi Hétvégén egy régi, kedves táborozó jóbarát a nekem készített „Időkapszulába”, hanem azért is, mert olyan belénk égett jelentést, élményt, érzést és hangulatot közvetít, amelyet csak egy ilyen típusú közösség tagjaként lehet igazán megérteni.

Jegyzetek

1. <https://www.facebook.com/groups/105432919547739/>
2. Az IDŐVONAT Olvasótábor Alapítvány képviselője, magyar-angol szakos középiskolai tanár, drámapedagógus.
3. Magyar-történelem szakos középiskolai tanár, drámapedagógus.
4. 1996-ban a Baranya Megyei Könyvtár felvette Csorba Győző Kossuth-díjas költő nevét. Majd 2010. január elsejével a Pécsi Városi Könyvtár és a Csorba Győző Megyei Könyvtár integrált intézményként beköltözött a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontba. Ma a megyei és városi feladatokat is ellátó könyvtár neve Csorba Győző Könyvtár.
5. Az IDŐVONAT Olvasótábor munkáját folyamatosan figyelemmel kísérte a Baranya Megyei Önkormányzat, Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata és a kulturális tárca. 1991-ben a Gyermekérdekek Magyarországi Fóruma által meghirdetett országos pályázaton első, 1992-ben a Hét Törzs Alapítvány pályázatán pedig második díjat nyert.
6. Latinovits Zoltán: Ködszurkáló. Budapest: Háttér Kiadó, 1994. 105-107. o.

Csoportfoglalkozás

az IDŐVONAT →

Olvasótáborban, Sikondán

